

Evolutie-economie

Nog niet zo lang geleden maakten wiskundigen zich meester van een groot aantal economische vraagstukken. Mathematisch geschoolde modellenbouwers losten belangrijke optimaliseringsproblemen op en verwierven snel veel aanzien in de wetenschap. De hoogtijdagen van de wiskunde in de economie lijken echter voorbij. De algemene afkeer van kwantitatieve methoden lijkt soms zelfs zo'n omvang aan te nemen dat onrecht wordt gedaan aan de grote verdienste die zij voor de economische wetenschap hebben gehad.

Ook een kortstondige vrijage met de psychologie heeft de economische wetenschap geen grotere maatschappelijke rol gegeven. De zoektocht naar nieuwe impulsen gaat dan ook onverminderd voort: sinds kort zijn biologen in de gratie. *The Economist* spreekt van 'evo-economics' en stelt dat het economisch handelen van mensen mede verklaard kan worden met behulp van bevindingen uit de Darwinistische evolutieer met betrekking tot groepsgedrag¹. Waar economen vragen naar het nut dat individuen aan economische handelingen toekennen, vragen biologen naar de gevolgen van het handelen voor het overleven van de groep. De klassieke economie, die ons leert dat mensen uitsluitend handelen om het eigen belang te maximaliseren, wordt vanuit het grensgebied van de biologie en de economie aangevuld met het besef dat mensen ook samenwerking zoeken uit opportunisme.

Dit is een belangrijk inzicht dat de economie kan helpen met het oplossen of op z'n minst beter begrijpen van het prisoner's dilemma dat het uitsluitend najagen van eigenbelang tot collectief nadeel leidt: hoewel het voor alle partijen afzonderlijk rationeel is om de ander te wantrouwen, is het gemeenschappelijk nut daardoor uiteindelijk geringer. De evolutietheorie geeft aan dat ook zaken als vertrouwen, samenwerking en altruïsme in het menselijk handelen belangrijk zijn. Wederkerig altruïsme of 'tit-for-tat' verklaart niet alleen het groepsgedrag van dieren, maar ook dat van mensen. Alleen de motieven zijn voor economen en evolutionisten verschillend: economen nemen aan dat het doel consumptie is, voor evolutionisten is het doel voortbestaan en voortplanting. Door zelf loyaal te zijn en het vertrouwen van de medemens niet te beschamen maar te belonen, kan het prisoner's dilemma worden ontweken en ontstaan 'win-win'-relaties, geheel in lijn met de menselijke natuur.

Alsof de werkelijkheid op de theorie vooruitloopt, hebben Europese topondernemers verenigd in de European Round Table onlangs naar voren gebracht dat het bedrijfsleven het scheppen van materiële welvaart niet als hoogste doel beschouwt. Het is een middel om onder meer sociaal welzijn en verbetering van het milieu te realiseren². Voorwaarde voor een daarop gericht bedrijfsbeleid is echter wel dat de samenleving haar doelstellingen helder maakt en prioriteiten kiest. Daaraan ontbreekt het in hoge mate. Het is gemeengoed geworden om te constate-

ren dat er sprake is van 'demosclerose': de onzichtbare, bijna metafysische macht is in handen van een kluwen instanties en verenigingen. "Het gaat daarbij om de ongrijpbaarheid van een gewatteerde octopus"³. Hierdoor bevinden westerse democratieën zich in een impasse van immobilisme en ervaren overheden een legitimatiecrisis. Met andere woorden: overheden hebben in toenemende mate problemen om zich op de oorspronkelijke kerntaken te concentreren en duidelijk te maken welke hun prioriteiten zijn.

De overlevingsdrang van de samenleving waarmee men zich verbonden voelt, leidt tot steeds meer uitingen van economisch nationalisme. Zo vierde Ahold, dat in het buitenland groter is dan in Nederland, zijn jubileum van het predikaat 'Koninklijke' onlangs met het boek *In dienst van het Koninkrijk*, de pers ageert steeds vaker tegen overheidsopdrachten die aan buitenlandse aanbieders worden verstrekt in gevallen waarin Nederlandse produkten van topkwaliteit zijn; en ondanks de mondialisering van kapitaalverkeer en productie wordt de roep om een nationaal industriebeleid steeds luider.

Met de Wereldkampioenschappen voetballen voor de boeg viert het nationalisme ook zichtbaar hoogtij. (Wij zijn een land van klerken, nu wij Cruiff geen vijf ton willen betalen voor het winnen van de titel, schreef *NRC Handelsblad* op 29 december 1993). Dit nationalisme is in de eerste plaats een uitkomst voor politiek Den Haag. Het is immers een kapstok waarmee de overheid aan gezag en legitimiteit kan winnen. Minister Andriessen heeft al opgeroepen tot een nationale conferentie op 24 maart a.s. over de aanpak van de werkloosheid. Een nationaal marathon-debat over de vormgeving van het technologiebeleid in Nederland is bij de Stichting Maatschappij en Onderneming in voorbereiding.

Daarnaast is het nationalisme een instrument voor het bedrijfsleven. Het stelt ondernemers in de gelegenheid een lans te breken voor een concurrerende marktsector in Nederland. Waar zij aansluiten op de veranderende politieke agenda, kunnen zij opnieuw deelnemen aan het publieke debat over de economie waarvan zijzelf de motor zijn. Daarbij worden ook de evolutie-economen uitgenodigd om te participeren. Omdat zij aan het nationale streven naar behoud van de samenleving een eigen bijdrage leveren, worden zij met open armen ontvangen.

W.J. de Ridder

1. Evo-economics, *The Economist*, 25 december 1993, blz. 91.
2. European Round Table of Industrialists, *Beating the crisis, a charter for Europe's industrial future*, december 1993.
3. B. Knapen in *NRC Handelsblad*, 24 december 1993.